

DECLARATIA DIN MEXIC

*Al III-lea Congres Mondial al Transdisciplinarității, 1 martie 2024–
Versiunea în limba franceză a fost sintetizată, adaptată și completată de
către CIRET (Franța) în acord cu celelalte trei comitete de organizare a
conferinței, fiecare responsabil pentru traducerea în propria limbă:
Cetrans (Brazilia), Transcomplexa (Mexic), Catedra Unesco din Florența
(Italia). (Traducere : Mirella Țărmure Vădean. Revizuire : Cristina Elena
Popa Tache.)*

Comitetul Internațional de Organizare al celui de-al III-lea Congres Mondial al Transdisciplinarității, care a avut loc în perioada 30 octombrie 2020 - 15 octombrie 2021, adoptă prezenta Declarație, înțeleasă ca principii fundamentale pentru comunitatea cercetătorilor și practicienilor transdisciplinari. Această adoptare se înscrie în continuarea „Cartei Transdisciplinarității” (1994) și a Mesajului de la Vila Velha-Vitoria (2005), formulate, respectiv, la primele două congrese mondiale ale transdisciplinarității.

Articolul 1.

Esența transdisciplinarității este o contribuție fundamentală la reînnoirea valorilor noastre, în special a celor de cooperare, dialog și pace, care ne umanizează și ne aduc împreună.

Articolul 2.

Abordarea transdisciplinară este o modalitate de a trata subiectele noastre de studiu în mod diferit, împreună, fără a ne limita la limitele fiecărei discipline și mergând mai departe în exprimarea capacităților umane.

Articolul 3.

Metodologia transdisciplinară nu este nici o ideologie, nici o religie; este o altă abordare a proceselor noastre științifice. Este o căutare continuă și colectivă centrată pe cunoaștere, înzestrată cu o conștiință care se bazează pe inteligențele noastre sensibile și corporale. Această conștiință ne animă umanitatea și ne permite fiecăruia dintre noi, prin istoria personală, să ne realizăm potențialul și să participăm astfel la unitatea și diversitatea lumii complexe din care facem toți parte.

[Addendum pentru versiunea franceză a Declarației privind noțiunea de inteligență artificială (IA), de origine nenaturală]. Expansiunea rapidă și

mondială a cercetării în domeniul IA nu ne permite să precizăm limitele acesteia, care sunt în prezent în mod constant împinse. Totuși, IA joacă un rol deplin în gândirea, teoretizarea și cercetarea transdisciplinară. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că traducerea inteligenței artificiale din engleză în franceză este eronată și generează confuzii, pe care această declarație încearcă să le clarifice: „intelligence” în engleză este echivalent cu „renseignement” în franceză (informație). Prin urmare, ar trebui tradusă prin „informație artificială”, sau „informație statistică” (deoarece se bazează pe prelucrarea automată a unor cantități mari de informații), ceea ce ar evidenția imediat deficiențele și pericolele acestor tehnici, sau chiar „artificiu de inteligență”.

Articolul 4.

Transdisciplinaritatea apare și se dezvoltă ca o etapă ulterioară a multi, pluri și interdisciplinarității, mai avansată și non antinomică, făcând posibilă aprofundarea relației dintre discipline și complexitatea realității, către o cunoaștere mai extinsă. Această producție de cunoștințe se bazează pe *modus operandi* care iau în considerare gândirea, acțiunea intenționată și experiența mentală și fizică. Abordarea transdisciplinară este acum recunoscută de cercetarea contemporană.

Articolul 5.

Premisele transdisciplinarității se bazează pe o paradigmă a cunoașterii umane care afirmă o putere de explorare și transformare a realității specifică lui homo sapiens sapiens. Acesta din urmă este moștenitorul evoluției unei ființe vii înzestrate cu diverse forme de inteligență care s-au dezvoltat de-a lungul a milioane de ani pe Pământ. Această ființă vie este alcătuită din ființe sensibile care împart o singură biosferă aflată în continuă evoluție. Potențialul nostru de cunoaștere și de acțiune este legat de menținerea capacității de expresie și de realizare ale altor specii. Abordarea transdisciplinară constă tocmai în a privi dincolo de barierele și separările aparente pentru a realiza o coexistență naturală care respectă totul și este respectată de toți.

Articolul 6.

Deschiderea către cunoașterea transdisciplinară ne determină să depășim categoriile disciplinare clasice care prevalează adesea în epistemologii, teorii și practici de cercetare și predare. Critica transdisciplinară dezvăluie limitele cunoașterii liniare bazate exclusiv pe logica contradicției, ale cercetării disciplinare care este efectiv restrânsă la segmente limitate ale realității, cum ar fi subiectul,

natura, societatea sau cultura... Toate acestea sunt domenii care, luate izolat, conduc la o viziune a realității fragmentată, discriminatorie, separată, neviabilă și potențial guvernată de interese și puteri particulare sau private, cu scopuri hegemonice și personale care nu respectă diversitatea lumii noastre.

Articolul 7.

Conexiunea dintre diverse cunoștințe, cunoaștere în general și niveluri de realitate dezvăluie, prin utilizarea codificărilor, a categoriilor și a logicii circulare, spiralate și recursive, procesele care leagă domenii și conținuturi, de la local la global, care sunt în general considerate a fi silozuri autosuficiente și independente. Această strategie a convergenței, caracteristică transdisciplinarității, mobilizează actori, limbaje, epistemologii, teorii, cunoștințe, practici de teren și practici științifice legate de natură, culturi, arte, literatură, societăți, religii, spiritualități etc. Ea actualizează problematici și cunoștințe străvechi referitoare la individ, grup, comunități și societăți. În această perspectivă, cunoștințele și cunoașterea transdisciplinare generează o cercetare, o educație și o profesionalizare care se intersectează și se îmbogățesc reciproc și pașnic.

Articolul 8.

Abordarea transdisciplinară operează o inversare cognitivă orientată spre unitatea speciei umane dincolo de diversitatea sa, convergând spre o realitate complexă, liberă și interdependentă, regeneratoare și pașnică. Educația transdisciplinară reprezintă stadiul cel mai avansat al inteligenței umane sensibile, dialogice, holopraxice, care se îndepărtează de logica supraviețuirii, a dominației și a discriminării pentru a se îndrepta către cea a stabilirii unor civilizații armonioase care gestionează împreună producțiile comune într-un mod echitabil și democratic. Ea pledează pentru un drept universal la cunoaștere, dobândit printr-o educație profundată și orientat spre împărtășirea unui bine comun.

Articolul 9.

Educația transdisciplinară se bazează pe toate experiențele umane, private și publice, de la tineri la adulți, de la familie la instituțiile de învățământ, de la petrecerea timpului liber la formarea pentru și prin muncă, în contexte educaționale formale, non-formale și informale. Transdisciplinaritatea creează numeroase ocazii de conștientizare, facilitează reflecția și interpretează observațiile noastre interne și externe în vederea stabilirii unor relații umane autentice de încredere și de securitate. Ea exprimă și consolidează dimensiunile

epistemică, corporală și spirituală, emoțională și afectivă, politică, retorică, poetică, artistică și filosofică ale ființei umane.

Articolul 10.

Este vorba despre acceptarea studierii necunoscutului, de la micro la macro fizic, a proceselor psihice și mentale, sau a lumii simbolurilor și arhetipurilor. Acceptarea alterității și a diferenței face posibilă emergența unei culturi a păcii.

Articolul 11.

Principiile fundamentale ale transdisciplinarității sunt în continuă evoluție. Până în prezent, acestea se bazează pe următoarele teorii: logica terțului inclus, nivelurile de realitate și complexitatea. Ele culminează cu formalizarea terțului ascuns. Descrierea universului transdisciplinar este permanent îmbogățită de noi teorii. Ea este aprofundată de abordările și deschiderile contemporane, cum ar fi epistemologiile avangardiste și noile categorii de cercetare, investigație și cunoaștere. Scopul este de a produce noi modele de înțelegere a realității și scenarii de acțiune pentru atingerea unui bine comun.

Articolul 12.

Dintr-o perspectivă umanistă, valoarea adăugată a transdisciplinarității este prioritară și esențială pentru a permite conceptualizări teoretice reînnoite. De exemplu, legăturile dintre energie și materie; micro și macro structura realului; natură și umanitate; intra și inter specii; sau între ontologie, tehnologie și tehnontologie (transtehnologie).

Articolul 13.

Pentru toate generațiile, transdisciplinaritatea consolidează valorile de neînlocuit ale civilizațiilor noastre, cum ar fi protejarea și îngrijirea zonelor emergente și fragile; depășirea conflictelor dintre indivizi, grupuri de interese și guverne; precum și dintre cetățeni și instituții. Există, de fapt, o dialectică fundamentală între unitatea cosmică și amenințările la adresa biodiversității generale: transdisciplinaritatea propune o tranziție dialogică către rezolvarea violenței și a războaielor sau către stabilizarea perioadei Antropocenului.

Articolul 14.

Dintr-o perspectivă umană și non-umană, deschisă de la planetă către spațiul cosmic, valoarea adăugată a transdisciplinarității dobândește un caracter prioritar

și esențial pentru a permite conceptualizări teoretice reînnoite. De exemplu, legăturile dintre energie și materie; micro și macro-structura realului; natură și umanitate; sau umanitate, ontologie, tehnologie, tehnontologie și, prin urmare, sensul etic atribuit contribuțiilor noilor tehnologii

Articolul 15.

Pentru generația noastră și pentru generațiile viitoare, transdisciplinaritatea consolidează valorile de neînlocuit ale civilizațiilor noastre, cum ar fi protecția și îngrijirea domeniilor emergente și fragile; depășirea conflictelor între indivizi, grupuri de interese și guverne; între cetățeni și instituții. Ea promovează o educație bazată pe inteligența sensibilă și complexă pentru a desfășura activități umane locale, naționale și globale regeneratoare care au grijă, într-un mod integru, de biosferă și care dezvoltă tehnologii virtuozitate (transtechnologie). Datorită extinderii domeniilor de acțiune ale transdisciplinarității, se conturează anumite priorități, precum cooperarea internațională pentru relații juste și incluzive; consolidarea practicilor democratice în toate sistemele și instituțiile; căutarea unui progres rațional în practicile profesionale și activitățile umane; aprofundarea metodologiilor transdisciplinare în vederea utilizării, difuzării, monitorizării și evaluării lor sistematice.

Semnături

Prezenta Declarație este co-semnată de membrii Consiliului de Administrație al CIRET